

der og for ethvert hjem i landet. Desuden er der afsnit om de væsentligste virksomheder, der i tidens løb har produceret elmateriel og af de ingeniører og andre, der har været ledende på området i de hundrede år.

I skildringen af elværkernes oprettelse og organisatoriske udbygning er også inddraget, fortrinsvis i eksempelform, de lokalpolitiske ideer, der lå bag de første små jævnstrømsværker på landet (højskole- og andelsbevægelsen) og nogle af de senere byværker (kommunesocialisme). Ligeledes er også de seneste tyve års energipolitik efter 1970ernes energikrise taget op, herunder diskussionerne om alternative energiformer. Noget tilsvarende savner man derimod for de første årtier, hvor de offentlige elværker konkurrerede mod de allerede eksisterende energikilder som dampmaskiner og gasværker. Og så sent som i slutningen af trediverne produceredes mere end en fjerdedel af den samlede strøm endnu på industrivirksomheders private elværker.

Fremstillingen er skrevet i et flydende og lettilgængeligt sprog. En række tabeller, tidstavler og oversigter supplerer teksten godt, og desuden må fremhæves et usædvanligt varieret og spændende billedmateriale. Bøgerne afsluttes med note- og henvisningsafsnit, registre samt oversigter over benyttede kilder og litteratur (arkivoversigten er dog »forsvundet« i bind I).

I et oversigtsværk som dette vil der naturligvis være mange aspekter af emnet, der ikke er behandlet tilbundsående, men for både periodens industri- og teknologihistorikere vil bøgerne være særdeles nyttige, herunder som referencelitteratur.

Erik Korr Johansen

Anton Jepsen: *Det kongelige Møbelmagasin og københavnersnedkerne. Danske møbler efter 1777.* (Poul

Kristensens Forlag, 1991). 156 s., 256 kr.

Den foreliggende bog er baseret på en i Kommercekollegiet opbevaret brevveksling fra Georg Erdmann Rosenberg og Carsten Anker til Kommercekollegiet og tjener til belysning af den danske møbelkunsts udvikling efter 1777. Rosenberg fremsatte en lang række forslag til fremme af den danske møbelproduktion, og helt konkret sigtede hans forslag på, at oprette en institution, der kunne tage sig af alle forhold vedrørende møbelfremstilling, fra indkøbet af de rå materialer til salget af møblerne. Blandt de talrige forslag indgik en præmiering af den mester, der kunne fremstille og sælge møbler for en vis sum – en opfattelse der var helt i tidens ånd, når man for eksempel betragter Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs præmieringer, der anvendtes til opmunttring inden for landbruget. Han så gerne, at møblerne blev fremstillet efter tegninger, som han selv havde udfærdiget efter udenlandsk inspiration. Han mente nemlig, at den danske møbelproduktion lå på et alt for lavt kvalitetsniveau. Fra statens side var man på denne tid særdeles interesseret i at fremme dansk handel, og især produktion der kunne begrænse importen, og derfor fik Rosenberg meget hurtigt kongens resolution (17. februar 1777) til at gå i gang, og kort tid efter åbnede Det Kongelige Meubel-Magazin. For at møblerne kunne sælges gennem møbelmagasinet, var det ideen, at de skulle forsynes med et kvalitetsstempel, men dette var de lokale mestre ikke begejstrede for, og helt galt blev det, da der blev udskrevet en konkurrence (Danmarks første møbelkonkurrence, udskrevet af Rosenberg under pseudonym), som man betragtede som et anslag direkte rettet mod dem. Stempelgarantien var ikke populær og blev ikke anvendt i noget videre om-

fang. Kun meget gode stykker blev stemplede, og først da møbelmagasinet blev nedlagt i 1814 (dog først endeligt i 1816), begyndte snedkerne at stemple deres arbejder. Der er her tale om en meget engageret, levende og interessant beskrivelse af en »forretnings« historie omfattende både ledelse, leverandører, tidens stilarter og det pionerarbejde man udførte i de forholdsvis få år møbelmagasinet virkede. Bogen er velillustreret med mange smukke farvebilleder og afsluttes med en liste over håndværker-navne. Det er desuden dejligt, at en bog der handler om fremme af god smag og håndværk i sig selv er et smukt produkt.

Henrik Vedel-Smith

Hans Hansen: *Arbejdets folk i tre sogne – af Holmegaard Kommunes Historie 1814-1970*. (Arbejderhistorisk forening i Holmegaard 1990), 216 s., ill.

Det er glædeligt, at der blandt såkaldt almindelige mennesker findes en historieinteresse og historisk bevidsthed. Mange mennesker interesserer sig for deres egne og deres arbejdsplads' historie. Et udtryk herfor er Arbejderhistorisk forening i Holmegaard, som har udgivet denne bog om arbejderlivet i de tre sogne, der idag udgør Holmegaard Kommune. Bogen har i nogen grad karakter af et kollektivt arbejde, idet den bygger på et stort materiale, som er tilvejebragt gennem interviews, avislæsning og arkiv søgning, udført af andre end bogens forfatter. I forordet takkes ud over forskellige enkeltpersoner specielt Næstved by- og egnshistoriske Arkiv samt LO's Efterløns- og Pensionistklub i Holmegaard og Holmegaards Glasværk for at have hjulpet med at fremskaffe materiale.

Bogen, som således bygger på lægmandsforskning, kan opfattes som et udtryk for arbejderbevægelsens histo-

rieskrivning om sig selv. Ud over at være en hyldest til de hundredvis af arbejdere, som har lagt deres arbejdskraft i bevægelsen, er bogen et led i bevægelsens selvlegitimering og -celebrering. Den kan betragtes som et svar på det spørgsmål, som skeptiske kammerater ofte har stillet på fagbevægelsens møder og generalforsamlinger: Hvad nytter det hele? Jo, det nytter, se bare, hvad vi har nået i løbet af de her godt 150 år, som bogen omhandler.

Bogen er en dokumentation af, hvordan småfolk i de tre sogne gennem sammenhold var i stand til at forbedre deres levevilkår. Den giver en bred skildring af den lokale arbejderklasses tilblivelse i kølvandet på stavnsbåndets ophævelse, gør rede for fremkomsten af den første industri – herunder Holmegaards Glasværk, næringsfrihedens og socialismens kommen til sognene, arbejderne organisering og strejkekampe og den deraf følgende demokratisering af folkestyret. Videre beskriver den bredt livet i Glasbyen, i Fensmark og Toksværd og fortsætter op i dette århundrede med skildringer af landarbejderlivet, krisetiden i 1930'erne og slutter med besættelses- og efterkrigstiden.

Fremstillingen er en god sammenfatning af de tre sognes historie. Foruden at formidle et stort materiale rummer bogen et stort antal – givetvis i mange tilfælde ikke tidligere publicerede – fotografier. Mange private fotos giver bogen værdi som dokumentation af dagliglivets historie. Der mangler dog oplysninger om, hvor fotografierne stammer fra.

Svend Aage Andersen

Georg Albrecht Kofoed: *Forsøg til en Dansk Søe Ord-Bog med Beskrivelse paa hver Ord og deres Benævning i det Frandske og Engelske Sprog*. An Attempt to Compile a Danish Marine Dictionary with a description of